

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 33.

V Ljubljani, 16. velikega srpana 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Frančišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-vrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

V Radovljico!

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ nas kliče na dan 24., 25. in 26. avgusta t. l. k XIX. glavni skupščini. Upravni odbor je izbral za zborovališče prijazno gorenjsko mesto Radovljico, ki jo obkroža čarobna planinska okolica. Meščanstvo se pripravlja, da sprejme najsrčneje in najprijazneje naše čete, ki se snidejo tamkaj k resnemu delu in veselemu razvedrilu.

Skupščine naše „Zaveze“ so za napredno učiteljstvo najlepši prazniki. Tovariš pozdravlja tovariša, koleginja koleginja — daleč narazen so njihovi službeni kraji. Naša „Zaveza“ zbliža, združi, zedini vse. Od severa na jug, od vzhoda na zahod se sklepajo naše roke: zedinjena Slovenija zboruje ob skupščinah naše „Zaveze“.

Tako tudi letos!

Posebno slovesno in izredno zanimivo pa bo letošnje naše zborovanje v Radovljici zategadelj, ker prihite v našo sredo naši mili bratje s slovanskega juga in slovanskega severa. K nam pridejo zastopniki in odposlanci bolgarskega, srbskega, hrvaškega in češkega učiteljstva, zato je dolžnost vsega zavednega učiteljstva, ki je združeno v naši „Zavezi“, da se udeleži letošnje „Zavezine“ skupščine v čim največjem številu, zlasti pričakujemo od izvoljenih delegatinj in delegatov, da pridejo vsi do zadnjega k zborovanju v Radovljico! Svojim slovanskim stanovskim tovarišem in tovarišicam, ki nas osrečijo s svojim obiskom, moramo dokazati, da je naša solidarnost nerazrušna, naša organizacija močna, naša disciplina popolna in naša deloljubnost vzorna. To jim pa dokažemo le, ako se zberemo v Radovljici v imponujočem številu.

Obisk naših slovanskih bratov in sestra bodi privlačna sila letošnjega „Zavezinega“ zborovanja.

Poleg tega je pa že vzpored sam, ki smo ga objavili v zadnji številki, tako obsežen in bogat, da mora zbuditi splošno zanimanje. Razgovarjali se bomo o znanstvenih vprašanjih in o vprašanjih, ki segajo v našo organizacijo, ki določajo naše šolsko in izvenšolsko delovanje ter dokazujejo, da se naše napredno učiteljstvo docela zaveda svoje kulturne misije. Imena poročevalcev so nam porok, da so vse priglašene razprave v spretnih, večjih rokah. Ostalemu, nam prijaznemu in neprijaz-

nemu svetu, naj dokažejo, da je delo resno in vztrajno, delo prvo in glavno, kjerkoli se zbira napredno učiteljstvo, združeno v „Zavezi“.

Mi smo med prvimi, ki skupščinarje najsrčneje pozdravljamo! Želimo, da bi tudi letošnja „Zavezina“ skupščina rodila našemu učiteljstvu in šolstvu kar največ najlepšega sadu!

Predvsem pa najsrčneje pozdravljamo drage slovanske brate in sestre po stanu, mišljenju in stremljenju ter jim kličemo: Bog Vas živi na lepih naših slovenskih tleh! Dobro nam došli!

Osnovni zakoni o splošnih pravicah državljanov in učiteljstvo.

Največje civilizatoriško političke pridobitve avstrijskih državljanov so ustava, osnovni zakoni o splošnih pravicah in šolski zakon.

V probujo in duševno osyobojenje našega ljudstva, ki je ponekod še močno zarobljeno, naj nam služijo predvsem osnovni zakoni o splošnih pravicah. Tem je vsak državljan v prvi vrsti odgovoren. Na njih temelji takorekoč ves državni sistem, vsi zakoni vseh oblasti in tudi naš šolski zakon. Sveta dolžnost vsakega državljana bodi, temeljito jih spoznavati in delovati po njih.

Masa našega ljudstva jih ali sploh ne pozna ali pa vsaj v toliko ne, kolikor bi bilo po sedanjih razmerah potrebno; ne zaveda se jih in ne misli na njih podlagi.

V javnih predavanjih se o njih nikjer in nikoli ne razpravlja, dasi se masa vedno izpreminja in nadomešča. Manjka nam poljudnih brošur s pravilnimi, jasnimi komentari. Vendar pa bi ne smelo manjkati takih brošur v nobeni hiši, v nobeni koči. Tu bi morala biti prva in najznamenitejša knjiga, vanjo naj pogleda vsak državljan vsak dan, iz nje naj preprost kakor inteligenten človek črpa nasvete, na podlagi temeljnih zakonov naj misli in deluje v družbi in državi, saj vendar živi v nji, ki je v nji dobil pogoje za svoj postanek.

Marsičemu bi se ljudje lahko izognili, in koliko bi sploh natančno spoznanje temeljnih zakonov pripomoglo, da bi bil vsakdo tudi res svoboden državljan v pravem pomenu besede. Take cenzurirane brošurice bi morale knjižnice, izobraževalna društva in druga slična podjetja brezplačno razširjati in seveda tudi učiteljstvo.

Marsikomu bi se na prvi pogled vsa stvar ne zdela ravno tolikega pomena, a čas je že davno napočil, da je ne bageteljujemo malomarno.

Pomislimo na dejstvo, da je državne osnovne zakone, kakor obstoje, kakor tudi šolski zakon vsak papež, tudi sedanji Pij X. v svoji alokuciji na kardinale kot „abominabiles leges“ zavrzel in proklel. Morebiti to dejstvo še ni tako splošno znano, kakor bi bilo treba!

Ako jih papež in kardinali ne pripoznavajo, smemo li res tako naivno misliti, da jih pripoznava katoliška cerkev sploh in vsi njeni služabniki?

Nihče jih v cerkvi teoretiško ne priznava in ne odobruje, in kadar pridejo tl gospodje sami z njimi v konflikt, si domišljajo da so mučeniki za svojo stvar.

Avstrijske državljane so pa temeljni zakoni osvobodili ko nikoli prej, zaradi tega naj bodo naravno tudi temelj našemu političnemu stališču in delovanju.

Poglejmo si nekatere člene osnovnih zakonov v kolikor se tičejo neposredno nas učiteljev in naše izročene nam mladine.

Avstrijsko državljanstvo se začenja za vsakega državljanu že z rojstvom; novorojenec je že svoboden avstrijski državljan z vsemi pravicami v najvažnejših zadevah, seveda omejenih z ozirom na oblast staršev do njega, kakor z ozirom na predpise za nedospete, nepolnoletne.

Zakonski in nezakonski otroci so enakopravni avstrijski državljani. Vendar naše ljudstvo v svoji nevednosti in nestrpnosti daje večkrat takemu otroku čutiti in trpeti zaradi nezakonskega pokolenja ter ga sploh krivično postavlja na pretirano izjemno stališče.

V bistvu so vsi državljani enakopravni, saj smo pred zakonom vsi enaki; vendar ljudstvo še ne ve, da so si vsi brez ozira na stan, imetje in posebno versko naziranje enakopravni. Ljudstvo splošno rado obsoja ljudi, ki se ne postavljajo na cerkveno stališče ter se ne ravnaajo edino le po cerkvenih predpisih. Povejmo, da je protizakonito, o drugih zaradi tega slabo govoriti, jih obsojati ter jim jemati ugled. Ni pravo stališče državljanu, soditi in delovati le po cerkvenih, ne pa po državnih osnovnih zakonih.

Osnovni zakoni jamčijo državljanom nedotakljivost 1. življenja, 2. imetja, 3. časti, 4. svobodno mišljenje, vere in volje

Franc Böheim.

Dne 7. julija t. l. je umrl v Mariboru po krajši boleznii eden naših tovarišev, čigar ime se je le poredko slišalo čez meje, a je imelo temvečjo veljavo v ožjem krogu. To je bil že dve leti v pokoju živeči nadučitelj Franc Böheim. Ker je bil eden naših najvrednejših, zato mu bodi postavljen tukaj skromen spomenik.

Franc Böheim se je rodil l. 1843. v čislani učiteljski rodovini v Podčetrtku. Leta 1861. je prebil zrelostni izpit in zatem še izpit usposobljenja. Služboval je dve leti med špeharji pri Sv. Lovreneu na Dravskem polju, štiri leta blizu „lūkovega rajha“, t. j. pri Sv. Marku niže Ptujja, potem v vinorodnih Sromljah, na Zidanem mostu, v Konjicah, Slov. Bistrici in naposled 33 let v Kozjem.

Kdor ve, kako neugodne so bile takratne šolske razmere, kako nedostatna naobrazba učiteljstva, ta bo lahko uvidel, koliko truda je bilo treba, iti vedno z duhom časa; zakaj današnje šolske razmere se s takratnim ne dajo niti primerjati. Marsikateri je ostal na pol pota ter sklenil z duhom, videč, da ne

v zakonitem okviru. Kakor že omenjeno, ljudstvo iz nevednosti sodi in misli le po cerkvenih predpisih ter se tudi teh svobodščin ne zaveda v popolni meri. Obsoja ljudi, ki se poslužujejo svobodne vesti in mišljenja, samo se pa radovoljno podaje v duševno in telesno odvisnost tistih činiteljev, ki so jim naši temeljni zakoni abominabiles leges.

Ne bi li bilo dobro, ako bi ljudstvo poznalo člen 13. natančno. „Vsak ima pravico, svoje misli prosto naznaniti z besedo, s peresom ali tiskom in podobami.“ Posebno velja to za resnico, ki jo dandanes pobijajo, ter ljudstvo označuje tistega, ki oznanja istinite razmere, za grešnika itd.

Povejmo, da se ni treba bati povedati istinitih razmer. Laži je ravno zaradi tega toliko, ker se poklicani človekoljubi ne upajo vsekdar in povsod z resnico na dan, in ker je tisti, ki bi jo morali v največji meri učiti, ne poznajo, ne pripoznavajo in preganjajo.

Člen 14., ki govori o popolni svobodi vere, vesti in mišljenja, v kolikor ne ovira državljanu v izpolnjevanju državljanse dolžnosti, čaka že težko istinitega realizovanja.

Delujmo povsod med ljudstvom v smislu tega člena ter poudarjajmo stališče, da nima družabna in morališka vrednost državljanu z ozirom na spoštovanje in ugled s cerkvenimi predpisi ničesar opraviti. Z ozirom na neizpolnjevanje cerkvenih predpisov nima nihče pravice nikomur kratiti ugleda, spoštovanja ter gmotnega kakor življenskega položaja.

Ko bi ljudstvo vsi poklicani sistematiško poučevali v smislu osnovnih zakonov, bi se pospelo gotovo na višje morališko stališče, in na višje kulturno stanje, ter bi marsikaterega tujkega oškodovanja in nasilstva bilo konec.

Svoj narod moramo enkrat povzdigniti na ono svobodno stališče, ki mu ga jamčijo ustavni in državni temeljni zakoni. Razvoj in napredek naroda je le mogoč v okviru in na podlagi danih civilizatorskih pridobitev.

Pojasnilo, kaj nam je treba v tem oziru storiti glede pouka!

Vsak ve da ukazuje šolska oblast, nadzornik pri inspekcijah, naj temeljito poučujemo mladino na najvišji stopnji o ustavi ter o osnovnih zakonih o splošnih pravicah državljanov.

more zmagati vedno naraščajočih bremen in napredka. Ali Böheim se je čvrsto držal. Pridobil si je znanja, da se je lahko kosal z vsakim „novodobnim“, a glede dragocene izkušnje pa je prekašal marsikogar. Šola je bila njegov dom in pouk njegovo veselje. Zaradi teh svojih vrlin, je bil tudi imenovan za okrajnega šolskega nadzornika, a je to častno mesto odklonil. Böheim je imel tudi najlepše urejen šolski vrt v vsem kozjanskem okraju.

Kot tovariš pa pokojnik ni imel nobenega sovražnika. Ne le da je bil iz srea krotek in ponižen, ampak storil je za svoje tovariše, kar je mogel. On je bil ustanovnik kozjanskega učiteljskega društva, 10 let njegov predsednik, ves čas — 24 let — pa njegov odbornik, ki je podpiral društvo z besedo in dejanjem.

Učiteljstvo pa ga je tudi vedelo ceniti: Poverilo mu je odgovorno in težko nalogo učiteljskega zastopnika v okrajnem šolskem svetu. 24 let je neustrašeno branil učiteljstvo in zagovarjal njegove interese. Kdor ve, za kako brezpravnega še smatrajo ponekod učitelja, ta bo tudi vedel prav ceniti one, ki se na pravem mestu nesebično potegujejo zanj. V tem oziru ve

V 4. berilu (P. Končnik) so navedeni le nekateri člani temeljnih zakonov, izpuščeni so člani 7, 12, 13, 14, 15, 16, 17 (samo zadnji stavek), 18, 19, 20, in kolikor jih je omenjenih, so pa vsi brez pravega, jasnega, pojmljivega komentara, ki bi zadoščal sedanjemu času.

Ako je ljudska šola po § 1. državnega šolskega zakona pripravljavnica za vzgajanje dobrih državljanov, zakaj niso vsi temeljni zakoni v berilih s skrbno sestavljenimi pravnimi razlagami, zakaj je izpuščenih 10 ravno tako važnih? So li mar nekateri manj, drugi bolj važni? More li kdo biti dober avstrijski državljan, ne da bi vedel za državne osnovne zakone v popolnosti s pravnim pojmovanjem?

Kje in na kateri način naj se pretežna večina državljanov seznanji z državnimi temeljnimi zakoni, ako ne v splošni javni ljudski šoli, edinem izobraževališču za maso ljudstva?

Je li sploh državi in državljanom ter bodočnosti Avstrije v korist, ako masa državljanov še zdaj niti pojma nima o njih, ter se jim tudi ne povedo? Ni li treba, da se državljanji v svojem mišljenju in življenju postavijo na to edino pravo stališče? Ni li naša naloga, da navajamo mladino in odrasle ljudi uvaževati državo ter nje pomen za človeško družbo, in po osnovnih zakonih države misliti in delovati? Je li sploh patriotizem drugače iskren in naraven?

Mislím, da nismo na stališču, da bi verjeli tistemu kaplanu, ki je povodom zborovanja podružnice družbe sv. Cirila in Metoda izjavil zbranemu ljudstvu koncem predavanja o šoli iz vzgoji: „Ljudska šola ima namen vzgajati zveste služabnike svete katoliške cerkve“.

(Konec.)

Vstajajo — mrlíči.

+ Že več let je minilo, kar ni sklicala slavna „Slomškova zveza“ nobenega občnega zbora, nobenega sestanka, nobenega zborovanja. Njenemu slavnemu vodstvu ni bilo na brigi niti gmotno stanje učiteljstva, niti mu niso bili mar najnovejši pojavi na pedagoškem polju. Slavno vodstvo tako „delavne“ učiteljske organizacije je spalo in spalo hujše od polha, skoro kralju Matjažu enako!

A sedaj so menda začele plehetati okrog taborišča bele vrane, zakaj naš slavni učiteljski kralj Matjaž si je začel men-cati zaspane oči, že ropoče njegovo zarjavelo in zastarelo orožje, zgrinjajo se slavni vojščaki. Vojska bo, prijatelji! Tako-le kakšna

marsikateri Böhému hvalo. Böhém pa je bil tudi knjižničar okrajne učiteljske knjižnice ves čas, kar je bil v Kozjem; in kako rad je vsakemu postregel, naj je prišel kadarkoli.

Böhémovo neumorno, zgledno in požrtvovalno delovanje za povzdigo in napredek šole je odlikoval svetli cesar sam, ko mu je podelil srebrn križec s krono za zasluge. Če kdo, gotovo je Böhém zaslužil to odlikovanje.

„Visoko čislam učenjaka,
ki nam preganja temo zmot,
a bolj še cenim poštenjaka,
ki ve in hodi pravo pot.“

Pred dvema letoma je odložil orodje iz rok ter šel v pokoj. Učiteljstvo kozjanskega okraja ga je o tej priliki imenovalo svojim častnim članom, kar je našega dragega tovariša očitno razveselilo. Toda dnevi pokoja so mu bili kratki. Niti dve leti, in moral je za zmeraj od nas. Toda mislim in duhu ni mej, in tem nisi umrl. Ljub je nate spomin, ki je zagotovljen tvojim manom!

P.

divja vojska iz „Čarostrelca“. Za kulisami pripravljajo polomljene stroje za dež in vihar.

Medtem smo mi ustanovili list za mladino, svoje glasilo spremenili v tednik, naša hranilnica in posojilnica posluje imenitno, takisto „Učiteljska tiskarna“, imeli smo na sto in sto zborovanj, shodov itd. itd. — „Slomškova zveza“ je spala, ker je počitek slajši od napornega dela. Po določenih društvenega zakona pravzaprav te ljubeznive dremavke ni več, ker stoji zapisano, da prestane vsako društvo, [ki se ne drži svojih pravil, ne sklicuje občnih zborov itd. A to določilo je tej krepostni devojki malo mar. Ona je zmožna vsak hip iz tal izteptati toliko „zvestih somišljenikov“, kolikor jih je treba, da se vsako desetletje vrši vsaj enkrat občni zbor. V tej lepi dobi sladkega počitka se je nemara nabralo toliko sanj, da bo mogoč resen in temeljit pomenek.

Sedaj kroži po deželi nekakšno vabilo, ki ga prijavljamo na tem mestu, ko smo ga prej korigirali tako, da ima vsaj pošteno slovensko lice. To vabilo je prejelo prav veliko naših najboljših somišljenikov. Iz tega se da sklepati, da so se precej skrčile vrste tega zaspanega kralja Matjaža. Morda pa mu je nekaj uskokov zbudilo prijetno nadejo, da jih še več pribeži pod njegov črni plašč. Že prav! Naj se izčisti! Lahko bi tudi kdo trdil, da je tako židovsko usiljevanje velika predrznost, zakaj prepričanje naših ljudi ni naprodaj za nobeno ceno, torej tudi ne za ceno spoštovanega podpisa deželnega in državnega poslanca Jakliča!

To znamenito vabilo se glasi:

Dragi tovariš! Velecenjena tovarišica!

Začetkom septembra zboruje v Ljubljani „Slomškova zveza“. Vabimo Vas, da se udeležite tega zborovanja. Vsi stanovi se združujejo in zbirajo na shodih, da javno poudarjajo svoje težnje, da javno pokažejo svoje nazore. Doba, ki nam je bila tako nemila, je skoraj minila, moč tistih, ki so izkušali naše gibanje zatreti v kali, je strta. Zato pa na dan, somišljeniki!

Naši liberalni tovariši se zbirajo in javno kažejo svoje liberalno mišljenje, dasi so v nasprotju z mišljenjem ogromne večine našega naroda; zakaj bi se mi bali pokazati, kaj smo!?

Liberalni učiteljski politiki so odtujili naš stan narodu. Korist našega stanu pa zahteva, da stopimo zopet v ljudske vrste ter pokažemo, da poznamo poleg svojih teženj tudi težnje naroda, da se hočemo z isto vnemo kakor za težnje svojega stanu boriti za težnje ljudstva.

Pričakujemo, da pridete na naše zborovanje in prijavite svoj pristop „Slomškovi zvezi“.

Prijave sprejemajo podpisanci:

Ivan Štrukelj,
nadučitelj na Bučki.

A. Fatur,
učiteljica v Mošnjah.

Fr. Jaklič,
učitelj v Dobropoljah.
Marija Vider,
učiteljica v Boštanju.

In kdo ni navdušen po teh ognjevitih besedah?! — Toda če je Fr. Jaklič državni poslanec, ki ga čuva imuniteta, naj ne misli, da sme poleg Štruklja, ki ga je branil naš list tedaj, ko so mu na Robu lastni klerikalni somišljeniki metali polena pod noge, tudi zavajati jako ugledni učiteljici gdč. Faturjevo in gdč. Vidrovo, da podpisujejo laži! To se nikakor ne strinja z učiteljskim poklicem. V tem vabilu sta napisani in podpisani dve debeli neresnici:

1. da so liberalni tovariši v nasprotju z mišljenjem ogromne večine našega naroda,

2. da so liberalni učiteljski politiki odtujili naš stan narodu.

Pričakujemo, da dobimo dokaz tema trditvama, sicer ostanejo na laži tisti, ki so ju podpisali. Laž je madež na uč-